

TIJORAT BANKLARIDA GAROV ORQALI RISKLARNI KAMAYTIRISH

Yoqubova Dilafruz Umarjon qizi

Andijon davlat texnika instituti talabasi

Arziboyeva Ravzaxon

Andijon davlat texnika instituti katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20034450>

Annotatsiya. Ushbu maqolada tijorat banklarida kredit risklarini kamaytirishda garov mexanizmining o'rni va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Garovning iqtisodiy mohiyati, uning turlari, kreditlash jarayonidagi roli hamda risklarni boshqarishdagi samaradorligi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bank amaliyotida garov siyosatini takomillashtirish yo'llari va zamonaviy yondashuvlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: tijorat banki, kredit riski, garov, ta'minot, likvidlik, kredit portfeli, risklarni boshqarish, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация: В данной статье научно анализируется роль и значение залогового механизма в снижении кредитных рисков в коммерческих банках. Рассматриваются экономическая сущность залога, его виды, роль в процессе кредитования, а также эффективность в управлении рисками. Кроме того, освещаются пути совершенствования залоговой политики в банковской практике и современные подходы.

Ключевые слова: коммерческий банк, кредитный риск, залог, обеспечение, ликвидность, кредитный портфель, управление рисками, финансовая устойчивость.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the role and importance of collateral mechanisms in reducing credit risks in commercial banks. It examines the economic nature of collateral, its types, its role in the lending process, and its effectiveness in risk management. In addition, the ways to improve collateral policy in banking practice and modern approaches are discussed.

Keywords: commercial bank, credit risk, collateral, security, liquidity, loan portfolio, risk management, financial stability.

Bugungi kunda tijorat banklarining asosiy faoliyati kreditlash jarayoni bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ushbu jarayon doimo muayyan risklar bilan kechadi. Kredit riski banklar uchun eng muhim va xavfli risk turlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli banklar kredit berishda turli xil xavfsizlik choralarini qo'llaydilar. Ana shunday vositalardan biri — garov hisoblanadi. Garov bankka kreditni qaytarish kafolatini beruvchi asosiy mexanizmlardan biri bo'lib, qarzdor o'z majburiyatlarini bajarmagan taqdirda bank o'z zararini qoplash imkoniyatiga ega bo'ladi. Garov — bu qarzdorning kredit majburiyatlarini ta'minlash maqsadida bank foydasiga taqdim etilgan mulk yoki aktivdir.

Garov obyekti sifatida ko'chmas mulk, transport vositalari, qimmatli qog'ozlar, depozitlar va boshqa aktivlar xizmat qilishi mumkin. Garovning asosiy vazifalari kreditning qaytarilishini ta'minlash, bank risklarini kamaytirish, qarzdorning moliyaviy intizomini oshirish hamda bankning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashdan iborat. Tijorat banklarida kredit riski qarzdorning o'z majburiyatlarini to'liq yoki o'z vaqtida bajarmaslik ehtimoli bilan bog'liq.

Kredit risklari bank faoliyatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu risklar tarkibiga to'lovga qobiliyatsizlik riski, likvidlik riski, foiz stavkasi riski va valyuta riski kiradi. Mazkur risklarni samarali boshqarish bank tizimi barqarorligini ta'minlashda muhim

ahamiyatga ega. Garov orqali risklarni kamaytirish mexanizmi bir necha muhim bosqichlardan iborat. Avvalo, banklar garov sifatida qabul qilinayotgan aktivlarni mustaqil baholash orqali uning real qiymatini aniqlaydilar.³ Bu esa kredit miqdorini to'g'ri belgilash imkonini beradi. Ikkinchidan, garov obyekti yuqori likvidlikka ega bo'lishi lozim, ya'ni zarur bo'lganda tez realizatsiya qilinishi mumkin bo'lishi kerak. Uchinchidan, kredit summasi odatda garov qiymatidan pastroq belgilanadi, bu esa bank uchun qo'shimcha xavfsizlik zaxirasini yaratadi.

To'rtinchidan, garov obyekti ko'pincha sug'urtalanadi, bu esa kutilmagan holatlarda bank risklarini yanada kamaytiradi. Garovning turlari ham muhim ahamiyatga ega. Eng keng tarqalgan garov turi bu ko'chmas mulk garovi bo'lib, u yuqori ishonchlilik darajasi bilan ajralib turadi. Harakatlanuvchi mulk garovi esa transport vositalari va texnik uskunalarni o'z ichiga oladi. Moliyaviy aktivlar garovi sifatida depozitlar, aksiyalar va obligatsiyalar xizmat qiladi. Ayrim hollarda uchinchi shaxs kafilligi yoki sug'urta ham garov sifatida qo'llaniladi. Har bir garov turi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bank tomonidan individual tarzda baholanadi. O'zbekiston Respublikasida garov munosabatlari amaldagi qonunchilik asosida tartibga solinadi.

Xususan, Fuqarolik kodeksi va “Banklar va bank faoliyati to'g'risida”gi qonunda garovga oid normalar belgilangan. So'nggi yillarda mamlakatimizda bank tizimini rivojlantirish doirasida garov siyosatini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, kreditlash jarayonlarini raqamlashtirish, garov reyestrlarini yuritish va risklarni baholash tizimini takomillashtirish ishlari amalga oshirilmoqda. Garov tizimini yanada rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Xususan, garov baholash tizimini modernizatsiya qilish, mustaqil baholovchilar faoliyatini kengaytirish, zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda risklarni kompleks boshqarish tizimini rivojlantirish muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy bank amaliyotiga moslashtirish ham katta ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida kreditlash faoliyati doimo muayyan risklar bilan bog'liq bo'lib, ayniqsa kredit riski banklar barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, garov mexanizmi banklar uchun risklarni kamaytirishning eng muhim va samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Garov nafaqat kreditning qaytarilishini ta'minlaydi, balki qarzdorning moliyaviy intizomini oshirishga ham xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, garovning to'g'ri tanlanishi, uning real qiymatini aniq baholash va yuqori likvidlik darajasiga ega bo'lishi banklar uchun katta ahamiyatga ega. Shuningdek, kredit va garov qiymati o'rtasidagi mutanosiblikni saqlash bank xavfsizligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Sug'urtalash tizimidan foydalanish esa risklarni yanada kamaytirishga yordam beradi. Bugungi kunda bank amaliyotida garov tizimini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarni joriy etish, garov reyestrlarini yuritish, mustaqil baholash tizimini rivojlantirish va xalqaro tajribalarni qo'llash orqali ushbu tizim samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa o'z navbatida banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi
2. O'zbekiston Respublikasi “Banklar va bank faoliyati to'g'risida”gi Qonuni
3. Lavrushin O.I. Bankovskoye delo. Moskva, 2020

4. Rose P. Commercial Bank Management. McGraw-Hill, 2018
5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki materiallari
6. Mishkin F. The Economics of Money, Banking and Financial Markets, 2019